

Bitcoin geleceğin yeni finansal sistemini yaratacak

Sanal paralar bu aralar dünyada büyük ilgiyle izlenen bir konu. Paranın tarihsel gelişiminde önemli bir dönemeci teşkil edeceğini savunan oldukça ciddi bir kesim var. Sanal paraların ortaya çıkması görünüşte metal sikkelerden kâğıt paraya geçişe benziyor. Görünüşte ama... Bitcoin gibi bu tür paraların arkasında bir devlet güvencesi yok. Finansal sistemlerin "aracısı" bankalar da yok. Nasıl ki geçmişte mektup gönderirken postaneler aracılık yapıyor ve bu aracılık karşılığı bir hizmet bedeli alınıyordu, ancak sonradan e-postanın çıkışı iletişimde aracılı ve onlara ödenen bedeli ortadan kaldırırsa, bu paralar da bugünkü "bildiğimiz anlamdaki" bankaları ortadan kaldırabilir. Bitcoin fenomenine sadece para olarak bakmak da çok eksik bir bakış açısı olacaktır. Altında yatan blokzincir teknolojisi ve bunun hayatın pek çok veçhesinde kullanılabilir boyutları belki daha ilginç bir zihin jimnastiği olabilir. Küresel bir ağ sistemi üzerinde ve herkesin her şeyi görebildiği

şeffaf bir sistemin fikri bile 2008 büyük krizine ve bankaların akıl almaz ve irrasyonel yozlaşmasına şahitlik etmiş bizler için heyecan verici. Bu sanal paraların bir değişim aracı olarak mı, yoksa bir varlık olarak mı değerlendirileceğini söylemek için çok erken. Tarihsel perspektiften bakıldığında, açık kodlu sistemlerin gelişmesi ve kişiden kişiye (peer-to-peer) bu dağıtılmış kolektif işlem gücünün adeta mantıksal bir uzantısı gibi düşünebileceğimiz Bitcoin olgusu para sistemlerinin de değişebileceğini ister istemez düşündürüyor. Bu anlamda Bitcoin olgusunu internetin kısa tarihi evriminde bir uğrak olarak görmek lazım. Şu anda güvenlik, oynaklık, anlık ödeme sorunları gibi önemli handikapları olan bu sistemin geliştirilmesi ve geleneksel kurumların da buna uyum sağlamalarıyla para görevini yapabilmesi bana imkânsız görünmüyor. 1971 sonrası altına endeksli olmayan kâğıt paraların değeri sonuçta bir algı ve "kabul etme"

üzerine bina edilebiliyorsa, yüz milyonlarca insanın "kabul" edeceği, "meşru" görebileceği bir sanal para neden dolar gibi para birimlerine alternatif olamasın? Şu an için değerli bir varlık olarak tutulan bu sanal paraların nihayet sadece ve sadece değerli varlık olarak kalmaları ise zor. Çünkü mutlaka iddia ettikleri işlevleri yerine getirmeleri beklenecektir. Ancak, tabii para-altın ilişkisi gibi bitcoin-altcoin ilişkisinin de yerleşebilmesi olasılık dahilinde. Bitcoin fiyatındaki büyük artış çok yaygın şekilde finansal "balon" kavramıyla açıklanıyor. Geleneksel olarak balon "az çok" (intrinsic) değerini tahmin edebileceğimiz bir malın akıldışı rakamlara ulaşmasıdır. Bitcoin için bu "az çok" ölçütü şu anda mümkün değil, belki 1 dolar belki 50 bin dolar. "Balon" olmuş bir lale fiyatı, günün sonunda en kötü şartlarda bir menekşe fiyatına benzeyecektir, ama Bitcoin için şu an onu bile söylemek imkânsız. Gelecekte sanal paraların muhakkak hayatın bir parçası olacağını

Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü Müdürü Prof. Dr. Asım Karaömerlioğlu

düşünenler önden yatırım yapmak için bugünden bu sanal paraları alıyorlar. Bu da bugün gördüğümüz bir “mania” durumunu açıklayabilir. Ortada bir “mania” olduğu kesin, ama bunun “balon” olduğunu söylemek bana doğru gelmiyor. Kaldı ki, Nobelli iktisatçılardan devlet yöneticilerinin ve bankaların açıklamalarına kadar olumsuz bunca yaygın görüşün sahnede olduğu şu günlerde bu “balon” çoktan patlardı. Bu kadar “dünya çapında” otoritenin olumsuz açıklama yaptığı bir yerde “balonların” patlamaması “balonun” doğasına ve tanımına aykırıdır. Ancak, bugünkü “mania” boyutlarındaki yoğun ilginin adeta kumar gibi acı sonuçlarının da olabileceğini herkesin akılda tutmasında yarar var. Eğer sahiden bu konuyu iyice araştırdıysanız ve sanal para olgusu size sahiden

mantıklı ve sürdürülebilir görünüyorsa, bu konuya yatırım yapılabilir, ama bunu yaparken de çok tehlikeli sularda yatırım yaptığınızı asla akıldan çıkarmamak son derece önemli. Özellikle merkez bankalarının ve yerleşik finans kuruluşlarının Bitcoin’e ve sanal paralara karşı olduklarını görüyoruz. Bitcoin ve sanal paraların doğuş nedeni ve işlevlerinin mantığı; merkez bankaları dahil var olan finansal sisteme açık tehdit oluşturmaları. Paranın binlerce yıllık dünya tarihinde değişmeyen özelliği, arkasında somut bir iktidar gücünün olması. Bir anlamda para ve devlet iç içe geçmiş olgular. İlk kez aslında küresel bir para biriminin kurulması gündemde. Devletlerin en kilit iktidar işlev ve imtiyazlarından birine ciddi bir saldırı olarak sanal paraları değerlendirmek çok da yanlış olmayacaktır.

Ancak, başta Amerika gibi “milli ve yerlici” söylemlere giderek daha çok yönelen günümüz muktedirleri bu para birimiyle nasıl yaşayacaklar? Bunu kestirmek zor. Öte yandan, sanal paraların bugünkü halleriyle çevresel maliyetler problemlerinden güvenlik sorunlarına, değerlerinin oynaklıklarından ödeme hızlarının düşüklüğüne kadar çok sayıda önemli meselelerini çözüp çözemeyeceklerini zaman gösterecek. Muhtemelen devletler ve bankalar bu yeni teknolojiyi bir biçimde adapte edecekler, Bitcoin’de cisimleşen bu küresel finansal isyan da bir yerde bu kurumların belirli düzenlemelerini kabul etmek durumunda kalacak. Kesin olan tek şey var: O da 21. yüzyılın bu yeni dinamiklerini, yine 21. yüzyıla ait kavramlar ve gelişmelerle değerlendirmeye çalışmanın kaçınılmazlığı...